

Civilizația cărții

Pre-facerile lecturii literare

de Georgiana Lungu-Badea

S-a scris despre *cine scrie*?¹, despre *cum* și *ce* se scrie² și au fost încercate răspunsuri la întrebarea: „De ce se scrie?”. Blaise Cendrars răspunde într-un poem, pe care îl citez *in extenso*:

„POURQUOI J'ECRIS

Parce que...” (*Feuilles de route*, 1924).

A fost scrisă o carte chiar și despre *Cum să vorbești despre cărțile pe care nu le-ai citit*?³, paradoxal elogiul al non-lecturii, în fapt, o critică a impostorilor, cititori improvizati; alta despre *Cum să vorbești despre locurile pe care nu le-ai vizitat*; în fond, o carte citită este ca o călătorie, o vizită mai scurtă sau mai lungă în lumea fictivă a altcuiva, în imaginația unui autor. N-a lipsit nici exhortarea patetică: Să citim! Citiți! Nu lăsați cărțile să moară! Etc. Inevitabil, nici îndemnatul nu a fost uitat. Bineînțeles că a fost elogiat și cel care citește⁴, cumpără cartea ori o preaslăvește zilnic, adesea, sporadic sau, doar, la ziua-i aniversară (23 aprilie).

Câte cărți, atâtea cititori.

Cititor, cartofor, impostor. Si ce asemănare ar putea fi între cititorul de cărți și jucătorul de cărți? În felul lor, amândoi sunt pătimași. Niște pariuri.

Jucătorul are o cunoaștere limitată la Biblia celor 52 de cărți (sau două pachete a câte 52 de cărți fiecare, în funcție de reguli și tactica de

joc, de ordinea cărților și de combinarea lor).

Cititorul donjuanesc mizează și el când pe o carte, când pe alta, o trădează pe prima cu următoarea, pe toate cu cea mai recent apărută și, în cele urmă, se trădează pe sine. Poate pentru un astfel de cititor erau *în lanțuri* cărțile de valoare în trecut (Catedrala din Hereford, Anglia). Oricum ar fi, infidelitatea este doar unul dintre drepturile lui, drepturi pe care i le apără avocatul Daniel Pennac (*Comme un roman*)⁵.

Dar mai este și cititorul-albatros: fidel Cărții, nu o consumă, o trăiește, o iubește... Chiar dacă a pierdut șirul cărților citite, chiar dacă nu le mai știe numărul, nici paginile, uneori, nici titlurile... Totuși, știe. Știe că există o carte pentru fiecare. Pentru fiecare vârstă. Pentru fiecare zi. O carte, o lume. O carte, o fereastră, o ușă deschisă spre alte orizonturi, alte dimensiuni, alte spații, alte timpuri. Universuri.

Universul cărții? Plictisitor pentru unii, fascinant pentru alții. De ce plictisesc cărțile? Dar de ce fascinează? O carte, o viață. O viață de trăire *în, din și prin* lectură.

Un rol, o identitate, o mască? Sau: ascunzătoare, ademenire, capcană?

Seduși de cărți sau prizonierii lor! Ce vis frumos! Sau, după perspectivă: Ce coșmar!

Retrospectiv, decretul care au influențat evoluția cărții și a paleografiei vieții cărților sunt demne de toată

atenția, la fel și repertorierea librarilor și librăreselor care au ținut cartea în viață, au întreținut gustul pentru lectură

¹ Martine Furno (dir.), *Qui écrit? Figures de l'auteur et des co-élaborateurs du texte. XVIe-XVIIIe siècle*. Lyon: ENS Éditions, coll. "Métamorphoses du livre", 2009

² Léandre Sahiri. *L'Éloge de L'Écriture*. Editions Kasimex.

³ Pierre Bayard. *Comment parler des livres que l'on n'a pas lus?* Paris: Les Éditions de minuit Collection « Paradoxe », 2007.

⁴ Aline Mura-Brunel, *Éloge du lecteur d'aujourd'hui*. Paris: Éditions du Lavoisier Saint-Martin, coll. "Essai de critique littéraire Française", 2011. Dany Laferrière, *Éloge du lecteur*. Posté 18 November 2010-10:02 AM. URL: <http://www.depotoir.ca/topic/8895-elogue-du-lecteur/>

⁵ Să nu citească, să sară pagini, să nu termine cartea ori să citească la întâmplare, să recitească, să citească orice și oriunde, să fie bovarist, să citească în gând sau cu voce tare, să reducă cititorul la tăcere (necitindu-l, desigur). V. D. Pennac, *Comme un roman*, coll. "Essais", Paris, Éditions Gallimard, 1992.

și nevoia de libertate de lectură, de editare, de vânzare și de posesiune a cărții. Anchetele în rândul cititorilor și cititoarelor ar putea da o idee despre tendințele actuale ale lecturii, examinând – după modele istorice deja – importanța pe care genul⁶ și/sau⁷ sexul cititorului au avut-o și o au asupra vieții cărților, asupra vieții celor care le citesc și a celor din jurul lor. Aceste abordări ar permite previziuni referitoare la statutul cititorului și metamorfozele lecturii, dar și o radiografie interesantă a relației cititorului cu cartea, a rolului pe care îl (mai) are lectura azi și, deloc neînsemnată, a reciclării ca șansă de a re-trăi; o posibilitate dată cărților (reeditate, retraduse), altor cărți.

Legarea destinului (și a crizei) cărții tipărite de lectură este complicată. Indubitabil, în epoca numerică, lectura se metamorfozează fără să iasă din viața cititorilor. Se schimbă nu doar suportul, genul și tipul textului de citit, ci și modul de a citi. Lectura navigantă, pe internet, pe tabletă, pe smartphone etc. destabilizează textul⁸, îl transformă în hipertext, prin hyperlink. Cititul însă rămâne în viață și în viața noastră, doar că raportul nostru cu el se schimbă. Este complex, compozit, eterogen, în continuă transformare. Incontestabil, viitorul cărții (nu doar literare) este unit de viitorul lecturii; indiscutabil, forma lecturii influențează direct forma cărții. S-ar putea spune deci că este vorba despre o pseudo-criză a lecturii, determinată de schimbarea de paradigmă (informatizarea, bibliotecile *online*, lectura *online*). Atât. Și, în acest caz, lupta pentru supre-mație dintre cartea tipărită și cartea în format electronic, numeric ori audio, ar fi la fel de ridicolă pe cât ar fi fost aceea dintre pergament ori velin și hârtie.⁹ Pe de altă parte, supraproducția de cărți și

suprasaturarea rafturilor cu cărți de tot felul, de toate genurile și calitățile ar putea constitui la fel de bine cauze ale acestei crize identitare (Ce este textul? Ce este cartea? Cine este cititorul? De ce citește cine citește? Cine scrie? și De ce scrie cine scrie? De ce scriu tot mai mulți?).

Revin la rațiunile cititului. La unele dintre ele.

De ce să citim? La ce folosește lectura (metonimic: școala)? Nu înseamnă să trăim prin cărți, în detrimentul propriilor trăiri? Nu folosește la nimic să citești, de aceea citim. Ce verdict! Apofatic și frondeur. În epoca cyberspațiului, mă întreb ce a mai rămas din „furia” lecturii predecembriste, în deceniul doi, al celui de-al treilea mileniu.

Îmi amintesc povestea unui cititor de ocazie și ocazii. Nu avea nici bani de cărți, nici timp pentru „prostii”. Trebuia să pregătească admiterea la liceu, la facultate... Să devină adult, responsabil, să se ocupe de câștigatul traiului, de respectarea obiceiurilor *rurbane* și să aștepte ca ultima zi să își atingă ținta. Trist, monoton, implacabil miotic.

Dar personajul nostru a decis altfel: să urmeze studii în care lectura să fie obligatorie. Litere. Multe litere. E drept că și multe dezamăgiri. Dar, totuși, litere, multe-multe litere, în tot felul de cărți. Mai bune, mai seducătoare, mai protectoare, mai vătămătoare (deh, regimul te mai și constrângea, dar nici nu te împiedica), mai năucitoare, mai revoltătoare, revoluționare. „Ce faci cu lecturile? Nu se vând, nu îți câștigi existența.”, spun(eau) unii. „De câți critici are nevoie o nație, o literatură? Și vrei? nici nu vrei să fii critic, nu? De ce citești, atunci?” Si nici nu a știut ce să răspundă.

Chiar așa, de ce citea? Din snobism, arivism profesional ori social, pur hedonism, curiozitate intelectuală? Sigur nu se gândise că doar criticii citesc (unii nici nu o fac, v. Bayard). Pentru a continua o poveste de unde s-a oprit scriitorul (Paul Auster). Își căuta cartea.¹⁰ Cartea lui. Știa că îl așteaptă. Răbdătoare și răbdând să fie răsfodită, să i se revină asupra paginilor, să se întârzie asupra rândurilor, să i se dea viața. Iar și iar. Transformând eros(mania) lecturii în epos.

⁶ Michel Dorais, *Éloge de la diversité sexuelle*. Montreal: V.L.B., cool. „Des hommes et des femmes en changement”, 1999.

⁷ *Des femmes et des livres: France et Espagne, Siècle XIV-XVII, actes de la journée d'études...* Paris, le 30 avril 1998. Paris, 1999.

Dictionnaire des femmes libraires en France: (1470-1870); Georges Goyau, *La Vie des livres et des âmes. Virgile chrétien. Une épopée théologique. La Divine Comédie. Visions de Sienna et de la Madone. Saint Vincent de Paul. Ames de Port-Royal. La Vie posthume de Fénelon. Les Maîtres: Xavier correcteur de Joseph. Foi religieuse et Critique littéraire. Hello. La Pensée française et l'Idéal religieux*. 2e édition. Impr. E. Grevin, 1923

⁸ Thierry Baccino, «Lire sur internet, est-ce toujours lire?», *BBF. Dossier: «Métamorphoses de la lecture»* 2011, n° 5, p. 63-66 [en ligne] <<http://bbf.enssib.fr/>> Consultat: 09 iunie 2013.

⁹ Jean-François Gilmont, *Une introduction à l'histoire du livre et de la lecture*, 4e édition, Liège, Editions du Céfal, 2004.

¹⁰ Istoria cărții este inevitabil legată de istoria cititorului, cel care într-un fel sau altul re-da viața cărții (Hans Erich Bödeker, *D'une "histoire littéraire du lecteur" à l'"histoire du lecteur"*, 1995, 113).